

PARENTES.

SUMMARIUM.

1. Parentes tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. — 2. Hinc parentes tenentur alere prolem suam. — 3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam. — 4. Mater tenetur alere prolem suam, primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. — 5. Mater tenetur proli suæ præbere solum lac, etsi alia alimenta subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre. — 6. Si mater nequeat ipsa lac præbere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere: si vero possit ipsamet, tenetur præbere, vel suis impensis nutricem conducere. — 7. In defectum patris tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentes; et in defectum ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem. — 8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, aliique ascendentes materni. — 9. Supradicta de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde unde se alat. — 10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integram legitimam nullo aggravatam onere. — 11. Quænam pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? — 12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi concurrat aliqua ex quatuordecim causis assignatis in jure. — 13. Parentes de rigore juris possunt relinquere extraneis id quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam. — 14. Attamen id non debent facere sine gravi et justa causa. — 15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco. — 16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa ex inordinato affectu erga liberos successionis inæqualitatem inter eos instituere, et assignantur ad id justæ causæ. — 17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, victus et status. — 18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem. — 19. Assignatur, quando peccant parentes contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ. — 20. Assignatur, quando peccant parentes contra debitam providentiam victus. — 21. Parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate, vel ex mero timore infamiæ, si adhibita cautione vitæ spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant. — 22. Si autem, nulla interveniente mera necessitate, nec ullo timore infamiæ, eos in viis publicis, aut publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio iudicis sunt puniendi. — 23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercent, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponat, sive alius, eo consentiente, vel ratum habente. — 24. Nec pater ex eo, quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dotandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas. — 25. Parentes, si quando filios exposuerunt, erant vere pauperes, nec peccarunt, nec tenentur ad restitutionem. — 26. Si autem, quando filios exposuerunt, erant divites, quoad istos variæ sunt doctorum sententiæ. Et prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur. — 27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non

(1. Parentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes; v. g. avus, proavus, etc., tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. *Communis*. (2. Hinc pa-

teneantur restituere expensas hospitali de justitia, et jure stricto, sed solum ex æquitate. — 28. Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeti. — 29. Quarta sententia vult esse attendendam mentem fundatoris hospitalis, et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter expendderentur in alendis expositis, inspecta solum eorum præsentia necessitate absque aliqua consideratione ad parentes licet divites, ad nihil tenentur. — 30. Parentes divites exponentes filios in locis, qui aluntur expensis reipublicæ, seu communitatis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damna resarcienda. — 31. Item parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. — 32. Qui autem invenit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa tenetur facere expensas, non tenetur ad ipsas restituendas: imo aliquando id potest fieri etiam sine delicto. — 33. Assignatur, quando peccant parentes contra debitam providentiam status. — 34. Assignatur, quando peccant parentes contra debitam filiis bonam educationem spiritualem. — 35. Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio deprehensas. — 36. Parentes nequeunt licite occidere filios suos bannitos, nisi aliter ab armis contra patriam averti non possint. — 37. Parentes in casu necessitatis, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis præjudicio. — 38. Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant præstantiores musici. — 39. Parentes dubitantes an proles adulterinæ, seu non legitimæ sint a se genitæ, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? — 40. Parentes an, et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter ad alios? — 41. Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exire de religione? — 42. Parentes quo jure, et in qua necessitate, possint vendere suos filios? — 43. Parentes quando, et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? — 44. Parentes spirituales an teneantur alere suos filios spirituales in defectum parentum naturalium? — 45. Parentes an, et ob quas causas possint filios exhæredare? — 46. Parentes contrahentes sponsalia pro liberis nedum septennibus invalide contrahunt, nisi liberi septennio majores approbaverint. — 47. Parentes etiam invalide contrahunt pro impuberibus septennio majoribus. — 48. Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii prolium suarum. — 49. In multis tamen casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt. — 50. Parentes, quamvis non teneantur benedicere filiis suis benedictione materiali, tenentur tamen eis benedicere benedictione formali. — 51. Hinc parentes maledicentes filiis suis maledictione formali peccant graviter, vel leviter juxta gravitatem mali filiis imprecatis. — 52. Parentes maledicentes filiis solum materialiter, peccant tantum venialiter. — 53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob incarcerationem clerici factam per ejus parentes. — 54. Subnect. *addit. ex alien. man. ad n. 57.*

rentes tenentur alere prolem suam, l. *Si quis a liberis 5*, De agnoscendis et alendis liberis; leg. *Unusquisque*, 2 cod. De infantibus expositis. (3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam, seu ex exitu

damnato ortam. *Vid. verb. Filius filii num. 127.*

(4. Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere prolem suam primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. *Vide dict. verb. Filius, num. 129.* (5. Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu patris, et aliud respectu matris. Respectu enim matris intelligitur solum lac; plus enim quam lac non tenetur proli exhibere; unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre l. *Alimenta*, cod. De negotiis gestis, et cit. l. *Si quis a liberis 5*, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § *Si mater alimenta*. (6. Si autem nequeat ipsa lac præbere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere; si vero possit ipsamet, tenetur præbere, vel suis impensis nutricem conducere. *Vide d. verb. Filius, num. 130.*

(7. In defectu patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentes, et in defectu ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem, uti colligitur ex cit. l. *Si quis a liberis 5*, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § *Utrum autem, et authent. Si pater*, cod. De divortio, in fine. *Vide dict. verb. Filius, n. 131.* (8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, alique ascendentes materni. l. *Non quemadmodum 8*, ff. De agnoscend. et alend. liberis, et cit. l. *Si quis a liberis 5*, ff. eod. *Vide dict. verb. Filius, num. 132.* (9. Supradicta tamen de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde, unde se alat; cit. l. *Si quis a liberis 5*, ff. De agnoscend. et alend. liberis, § 7. *Vide d. verb. Filius, n. 135.*

(10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integram legitimam nullo aggravatam onere. *Comm. Vide verbum LEGITIMA.* (11. Quænam autem pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? *Vide dict. verb. LEGITIMA.* (12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi occurrat aliqua ex quatuordecim causis assignatis in jure, et adductis sub verb. *EXHÆREDATIO. Vide ibi.* (13. Parentes, quamvis de rigore juris possint relinquere extraneis id, quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam, ut tenent communiter doctores. (14. Tamen sine gravi, et justa causa non debent suam hæreditatem alienis seu extraneis relinquere, quia juxta monitum Spiritus sancti: (*Prov. xiii. 22*): *Bonus relinquit hæredes filios et nepotes.*

Idem dicendum esset si pater gravi percitus odio contra matrem, relicta tantum legitima filio, eundem reliqua hæreditate privet. Iniquum enim in jure reputatur, ut quis ob odium tertii prægravetur; ideoque hujusmodi testamentum, in quo filius ob odium matris in sola legitima institutus a

(1) De causis legitimis, quibus matres a lactandis proprio lacte filiis excusantur, legi potest Daniel Concina, lib. vi in Decal. dissert. unic. De honoran-

patrè sit, irritum remanet, et talis filius succedit patri in universa hæreditate tanquam ab intestato. Ita magistraliter Rota in terminis, in *Fulginate. nullitatis Testam.*, Maii 1780, § 3, ibi: « Ex purissimis juris fontibus æquissima manet sententia illa, quæ monet contra leges prægravari filium, qui ex odio transversali in tertium in sola legitima a patre instituitur, proptereaque ejusmodi testamentum non valere * »

(15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco, cap. *Quicumque 43*, caus. 17, quæst. 4, ibi: « Quicumque vult exhæredato filio, hæredem facere ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum, imo, Deo propitio, neminem inveniet. » Et in ejus sumario expresse dicitur: « Non debet ecclesia suscipere, quæ, filio exhæredato, sibi offeruntur. » (16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa, ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituere: justæ autem causæ hujus inæqualitatis erunt merita, et majora obsequia: si pupilli magno sumptu in studiis ali debeant; si qui plus egere videantur, et hujusmodi. Diana, par. 1, resolut. 83; Busemb., lib. iii, par. ii, c. 4, dub. 5, § *His adde*; La Croix, *ibid.*, et alii.

(17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, victus et status. *Communis.* (18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem, scilicet eos recte instruere per se, vel per alios in omnibus ad salutem animæ necessariis. *Communis.*

(19. Contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ peccant parentes, et quidem graviter, si tempore menstrui, aut alias, impuris et importunis commistionibus vacant cum evidenti periculo abortus, aut prolis vitiatæ, et monstruosæ concipiendæ, vel generandæ. Item patres nimia sævitia proprias prægnantes uxores vexantes, et percutientes in gravissimum damnum fetus in utero existentis; item matres post conceptam prolem immoderate saltantes, currentes, nociva bibentes, aut comedentes, et hujusmodi cum præviso, vel prævidendo debito periculo abortus: item peccant saltem venialiter matres illæ, quæ sine rationabili causa filios proprio lacte, seu per se non lactant, c. *Ad ejus 4*, dist. 5, ibi: « Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contempnant, eosque ad nutriendum aliis mulieribus tradant, quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inventum, quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt: » Si autem ad id moveat, seu concurrat rationabilis aliqua causa, v. gr. matris imbecillitas, mos patriæ, vel gentis (1), nullum erit peccatum.

dis parentibus, cap. quæst. ix, ubi cum quævisisset: « Levemne, an gravem culpam contrahant feminæ nobiles, quæ reuuant lactare filios suos? »

Item peccant graviter parentes, qui sine debito et sufficienti repagulo pueros suos tenellos cum probabili periculo suffocationis secum in lecto recumbendo retinent. Unde merito pluribus in diocesisibus est casus reservatus

(20. Contra debitam providentiam victus peccant graviter parentes, qui filiis in ætate infirma, aut alias gravi vel extrema necessitate pressis, victum, vestitum, aliaque necessaria denegant, nisi, filii aliunde se providere possint: item parentes, qui excessivis ludis, lusibus, commensationibus, donationibus superfluis et excessivis aliis expensis, omnia dilapidant, ita ut filii mendicare cogantur: item parentes, qui sine legitima causa filium aliquem exhæredant, vel dotem alicui filiae negant: item parentes, qui, cum possint, filios captivos non redimunt: item parentes, qui, seclusa vera necessitate, in viis publicis, aut in hospitalibus publicis filios alendos exponunt.

(21. Circa hoc ultimum tamen est breviter advertendum; quod parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate cum non habeant, unde eos alant, vel ex mero timore infamiae, si adhibita cautione vitæ spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant, ut advertunt Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, par. III, alleg. 15, n. 147; Amostaz, *De causis piis*, lib. IV, cap. 11, n. 78; Monac., tom. II, tit. 13, formul. 7, n. 14; Sporer, tom. I, tract. 3, in IV præcept. Decal., cap. 5, sect. 2, n. 41, et alii passim.

(22. Si autem nulla interveniente vera necessitate, nec ullo timore infamiae, eos in viis publicis, aut in publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio iudicis sunt puniendi. L. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*; Menoch., *De arbitr.*, cas. 496; Vela, *De delict.*, cap. 9; Bossius, in *Praxi*, tit. *De homic.*, n. 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 144; Monacelli, *loc. cit.*, n. 5; Amostaz, *De causis piis*, tom. I, lib. IV, cap. 11, n. 77. Quæ quidem pœna aliquando poterit extendi usque ad mortem, scilicet quando in expositione secuta est mors; dicuntur enim jure civili hujusmodi crudeles et feri parentes partum occidere, dum illum sic periculose exponunt; l. *Necare* 4, ff. *De cognoscendis et alendis liberis*, ibi: «Necare videtur non tantum is, qui partum præfocet; sed et is, qui abjicit, et qui alimoniam denegat, et is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet:» et concordat cit. l. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*, ibi in fine: «Velut omni refertis inhumanitate et crudelitate, quæ tanto quovis homicidio peior est, quanto miserioribus eam inferunt;» et cap. *Si expositus* 9, dist. 87; Decian., *Tract. crim.*, lib. IX, cap. 8, n. 9; Vallensis, in *Rubr. de infant.*, n. 1; Velasco, *De privileg. pauper.*

respondet: «Culpam committere ejusmodi matres, mihi certum est præcisum vero culpæ gradum penitus ignoro. Lethalem non esse communis theo-

2, part. II, qu. 65, § 2. a n. 1; Amostaz, cit. n. 77, et alii.

(23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercent, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponendo, sive alius, eo consentiente, vel ratum habente. L. *Unusquisque* 2, cod. *De infantibus expositis*, et cap. *Si a patre unic. de infantibus et languidis expositis*, ibi: «Si a patre, sive alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus existit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus.» Non enim convenit, ut qui sic crudeliter et inhumaniter se gessit cum filio, adhuc in eo jura habeat. Sic doctores communiter.

(24. Nec pater, ex eo quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dotandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas, quia solum perdit patriam potestatem quoad ea, quæ sunt sibi utilia, non autem circa sibi onerosa, et damnum afferentia: «Ne videatur de sua malitia commodum reportare;» ut de simili dicitur in cap. *Intelleximus* 7, *De judiciis*, quia ut habetur in l. *Nemo ex tuo*, ff. *De regul. juris*; «Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.» Gratianus, *Discept. forens.*, c. 267, a n. 54; Amostaz, *loc. cit.*, n. 78; Barbosa, *loc. cit.*, n. 146; Homobon., *De examine ecclesiastico*, p. 10, c. 4, q. 4, supp. 1, et alii.

(25. An autem parentes exponentes filios in hospitali, vel alio loco ad id erecto seu deputato, teneantur restitutionem expensarum pro ipsis alendis et vestiendis factarum? Respondetur cum distinctione. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant vere pauperes, vel divites: Si erant vere pauperes, nec peccarunt, ut dictum est supra num. 21; nec tenentur ad expensas, quia intentio fundatoris ea fuit, ut ibidem filii parentum pauperum alerentur. Unde parentes filios exponentes ob inopiam in hospitali, vel alio loco ad id destinato, ad nihil tenentur, quia id ex pietate concessum est similibus infantibus, ut de communi testantur Monacelli, *loc. cit.*, num. 14; Amostaz, *loc. cit.*, num. 66; Lugo, tom. I, disput. 13, n. 4, et alii; arg. l. *Cum deditis* 1, cod. *De latina libertate tollenda*.

(26. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant divites, et quoad istos variæ sunt doctorum sententiæ. Prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur, ex eo, quia hospitalia ista intuitu pietatis et misericordiæ alimenta expositis præbeant propter Dei amorem, et non animo repetendi. Sic Glossa in cap. *Si expositus* 9, dist. 87; Acunna, *ibidem*, n. 13; Diana, par. III, tract. 6, resol. 40, et alii.

(27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non teneantur restituere expensas

logorum sententiæ est. Inter venialia vero crimina reputatur grave.)

hospitali de justitia et jure stricto, sed solum ex æquitate, quatenus hospitale absque causa illas expendit, dum expositus patrem habet divitem, licet eas det, ne patres filios necent, aut aliud malum perpetrent. Sic Henriquez relatus a Bossio, *De alimentis*, c. 9, § 1, n. 606, et Amostaz, *De causis piis*, tom. I, lib. IV, cap. 11, num. 68.

(28. Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeti, quia horum hospitalium institutio est ad nutriendos pauperes expositos, qui non habent parentes divites, qui possint eos alere; adeoque parentes divites tenentur expensas restituere, et hospitale potest illas repetere. Sic Leoncillus, *De privileg. pauper.*, par. 1, q. 3, n. 67; Trullench., in *Decalog.*, lib. IV, cap. 4, dub. 3, nu. 2; Layman, lib. III, tract. 3, part. III; lib. XIV, nu. 4; Carpio, *De execut.*, lib. III, cap. 12, n. 31; Bossius, cit., § 1, num. 607; Bonacina, *De contract.*, disput. 6, quaest. unic., punct. 6, § 1, proposit. 2, num. 6; Sanchez, *Consil.*, lib. I, cap. 6, dub. 4, num. 16; Villalobos, in *Summa*, part. II, tract. 41, difficult. 7, num. 10; La Croix, lib. III, part. II, num. 259; Lugo, tom. I, disp. 13, num. 4, ubi cum multis aliis dicit esse communem.

(29. Quarta sententia vult esse attendendam mentem fundatoris hospitalis; et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas, quia præsumitur tantum fundasse pro egenis, utpote opus magis pium, et Deo gratius. Molina, *De justitia*, tract. 3, disp. 103, n. 4; Amostaz, *loc. cit.*, num. 70, et in hoc conveniunt omnes citati pro tertia sententia, alique passim. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter expendenterentur in alendis expositis, inspecta solum eorum præsentia necessitate absque aliqua consideratione ad parentes, tunc parentes, licet divites ad nihil tenentur quia liberaliter expensæ illæ donatæ fuerunt expositis. Sic Villalobos, *loc. cit.*, difficult. 7, num. 10; Amostaz, *loc. cit.*, num. 70, ubi num. 71, subjungit, quod est gravis conjectura donandi liberaliter has expensas expositis, si hospitale fuerit ditissimum, quia compensatione non indiget. Layman, lib. III, *De justitia*, tract. 2, c. 14, n. 4, vers. *Dico* 3; Sporer, tom. I, tract. 3, in IV præcept. Decalog., cap. 5, sect. 2, num. 41. Quod Lessius, *De justitia*, lib. II, cap. 19, dub. 2, n. 69, et alii admittunt, nisi expresse fundator dicat pro pauperibus fundare.

(30. Parentes divites exponentes filios in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ seu communitalis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damna resarcienda, quia parentes tenentur, quantum possunt sine aliorum gravamine providere filiis alimenta, et quæ necessaria sunt ad illorum educationem et disciplinam. L. *Si quis a liberis*, ff. *De agnoscendis et alendis liberis*, l. *Unusquisque* 2, cod. *De infanti-*

bus expositis. Unde parentes divites tenentur omnino refundere expensas omnes, quas pro alendis et educandis suis filiis expositis fecit respublica seu communitas cum gravamine tot pupillorum, viduarum et aliorum innocentium ad ipsas expensas non obligatorum. *Communis*, et a fortiori omnes doctores citati supra pro tertia sententia V. verb. *ADULTERIUM*, art. 5, a num. 27 ad 30.

(31. Idem parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. *Communis*. (32. Qui autem invenit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa facere debet expensas, non tenetur ad ipsas expensas ipsi restituendas, quia non peccat contra justitiam, cum hunc non inducat in obligationem justitiæ ad providendum tali infanti, quia ad id non tenetur neque ex charitate, cum possit illum inde mittere ad publicum hospitale pro iis infantibus erectum, vel ad ecclesiæ cunabula, et licet teneretur ex charitate ei providere de alimentis, si non esset alius modus illi subveniendi, adhuc non peccaret contra justitiam, quia non est contra justitiam dare alteri occasionem, qua debeat opera charitatis ex necessitate exercere. Imo nec videtur peccare contra charitatem in illum, ad cujus ostium illum infantem exponit, sicut nec esset contra charitatem, si pauperem in extrema necessitate existentem ad illum mitteret ex industria, ut ipse ex charitate teneretur illi succurrere. Sanch., lib. I *Consil.*, c. 5, dub. 5, a num. 70; Bossius, *loc. cit.*, cap. 9, § 2 per tot; Lugo, tom. I, disp. 18, num. 114; La Croix, lib. III, part. II, n. 160; Amostaz, *loc. cit.*, num. 72, ubi dicit id præsertim posse fieri sine delicto, quando aliquis timet infamiam, ver. gr. si sit sacerdos aut altera persona gravis, quia pessimi et maligni dicerent filium ipsius esse, et idem dicendum, quando non haberet superfluum naturæ, sibi et suis.

(33. Contra debitam providentiam status peccant graviter parentes, si non adhibeant diligentiam, saltem mediocrem, secundum suam conditionem, ut acquirant, seu saltem conservent bona, quibus filii alantur, habeantque hæreditatem secundum suum statum. *Hinc, si parentum dolo, vel culpa damnum aliquod illatum sit filiis, actione utili in factum possunt parentes a filiis conveniri, quibus tamen, seclusa reverentia, qua filii tenentur colere parentes, competet etiam actio de dolo malo. Cujac comment. in tit. ff. *De dolo malo*, ad leg. *Non debet* 11. * Item peccant graviter, si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honeste secundum suum statum educandos et dotandos. Item graviter peccant parentes si filios, vel filias invitos cogant ad ingrediendum religionem; vel statum clericalem assumendum. Unde merito a concilio Tridentino, sess. XXV, cap. 15, *De regularibus*, lata est sententia excommunicationis contra eos, qui feminas ad religionem cogunt. Item graviter peccant, si filios vel filias

a religionis ingressu sine justa causa impediunt. Item si filios vel filias absque justa causa compellant ad matrimonium ineundum, seu a matrimonio contrahendo impediunt et abstinere cogant.

(34. Parentes, contra debitam filiis bonam educationem spiritualem graviter peccant, si filios in bonis moribus et necessariis ad salutem per se vel per alios instruere non curent; item, si occasiones peccandi ab ipsis non removeant, vel in locis, aut domibus suspectis et periculosos habitare permittant, aut alias peccaminosam vitam agere sinant. Item si consilio, aut malo exemplo eos ad peccata perducant. Item, si filios aut filias dissolutas pro posse non corrigant, et juxta exigentiam non puniant: in his enim parentes non tantum peccant contra virtutem charitatis, sicuti quisvis alii proximum delinquentem corrigere negligentes, sed etiam contra virtutem justitiæ, quia parentes jure divino naturali obligantur filios educare ad bonum, et avertere a malo. Unde parentes catholici in illis regionibus, ubi Catholici contrahunt matrimonia cum Catholicis, si moraliter possint, tenentur sub mortali curare, ut proles educentur catholice, ut ex aliis notant Busembaum, lib. II, cap. 4, dub. 3, num. 7; La Croix, *ibidem*, num. 95 et 100.

(35. Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio deprehensas. *Vide verb. ADULTERIUM*, art. 2, a num. 10 usque ad finem.

(36. Parentes nequeunt licite occidere filios suos bannitos, nisi aliter ab armis contra patriam averti possint, quia in tali casu prævalet bonum universale patriæ, quæ est communis omnium mater. Ita Layman, lib. III, part. II, tract. 3, cap. 2, num. 2; La Croix, leg. 3, part. I, num. 792, et alii passim: arg. l. *Minime* 35, De relig. et sumpt. fun.

(37. Parentes in casu necessitatis, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis præjudicio. *Vid. verb. BAPTISMUS*, art. 4, num. 41.

(38. Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant præstantiores musici; cum enim nemo sit dominus membrorum sui corporis, tanto minus erunt parentes domini membrorum corporum suorum filiorum, adeoque, etc. Sic Laym., Tanner., Bonac., Lezana, et alii quos affert, et sequitur Diana, part. VI, tract. 8, resol. 36; Quarti, *De sacris benedictionibus*, tit. 3, sect. 17, difficult. 4; Busemb., l. II, part. I, tr. 4, c. 1, dub. 1, resolut. 2, et alii passim.

(39. Parentes dubitantes, an proles adulterinæ, seu non legitimæ sint a se genitæ, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? *Vid. verb. ADULTERIUM*, art. 5, a num. 20.

(40. Parentes an et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter quoad alios? *Vid. verb. FILIUS*, a num. 91 ad 99.

(41. Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exire de religione? *Vide d. verb. FILIUS*, a num. 100 ad 104.

(42. Parentes, quo jure et in qua necessitate possint vendere suos filios? *Vid. d. verb. FILIUS*, a num. 112 ad 105.

(43. Parentes quando et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? *Vid. d. verb. FILIUS*, a num. 118 ad 125.

(44. Parentes spirituales, an teneantur alere suos filios spirituales in defectu parentum naturalium? *Vid. d. verb. FILIUS*, num. 136.

(45. Parentes an et ob quas causas possint filios exheredare? *Vide verb. EXHEREDATIO*.

(46. Parentes contrahentes sponsalia pro liberis necdum septennibus invalide contrahunt, nisi liberi septennio majores approbaverint. Cap. unic. *De desponsat. impuber.* in 6. Sic. Communis doctor., teste La Croix, lib. VII, part. III, num. 118. (47. Parentes etiam invalide contrahunt pro impuberibus septennio majoribus; cit., c. unic. *De desponsat. impub.*, in 6; La Croix, *loc. cit.*, et alii communiter.

(48. Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii prolium suarum. *Vid. verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIMENTA*, art. 2, num. 88. In multis autem casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt;

(49 unde card. de Luca, *De matrimonio*, disc. 3, num. 16, citans Passer., Alex., Menoch., Mascard., docet, si verb. gr. pater agat pro valore matrimonii, ut salvet honorem filia, tunc talem patrem potius esse partem interessatam et principalem in causa; ideoque non posse implere munus testis. Hinc Joannes Kugrel, *De matrimonio et sponsalibus*, numer. 343; La Croix, lib. VI, part. IV, numer. 757, et alii dicunt parentes in multis casibus merito esse suspectos, nec sufficere.

* Quinimo parentibus omnino testimonium dicere pro filiis vel filiis pro parentibus omnino interdictum esse, tenet Cujac., *Comment. in tit. ff. De testibus*, in princ. *

(50. Parentes, quamvis non teneantur obligatione aliqua particulari benedicere propriis filiis benedictione materiali, id est expressa verbis et signis externis, cum hæc solum ex beneplacito, et in signum benevolentia soleat conferri a parentibus propriis filiis; tenentur tamen eis benedicere benedictione formali in ordine ad finem, ad quem dirigi solet, videlicet, ut bene sit filiis quoad animam et corpus, id est procurare, et a Deo precari bona, quæ sunt illis necessaria ad salutem animæ et corporis, quia jure naturali tenentur eorum curam habere, quoad eorum majus bonum spirituale et temporale. *Communis.* (51. Hinc peccant parentes maledicentes filiis suis maledictione formali, id est imprecantes eis vere ex animo malum sub ratione mali, cum vero desiderio, ut illud malum eis eveniat, adeoque tenentur parentes hanc circumstantiam in confessione explicare, quia in hoc casu maledictio continet specialem malitiam contra virtutem pietatis, quæ malitia erit mortalis, si malum filiis imprecatum sit

grave: et venialis, si malum imprecatum sit leve ratione parvitatatis materiae. Sic communis doctorum, cum S. Thoma, *Secund. secundæ*, quæstione 76, articulo 1.

(52. Si parentes maledicant filiis solum materialiter, id est non ex animo, ut malum aliquod illis eveniat, sed ex ira quadam et impatientia, peccant solum venialiter, quia tunc maledictio, ultra quam quod non est ex animo deliberato, non opponitur charitati, cujus obligatio gravis est, sed mansuetudini vel patientia, quæ virtutes levius obligant. Sic Molina, Navarr., et alii, quos affert, et sequitur Laym., lib. II, tract. 3, cap. 8 et alii passim (2).

* Quamvis parentes nequeant maledicere filiis possunt tamen eosdem cum convitio instituere, l. *His verbis* 48, § 1, ff. *De hæredibus instituendis*. Non enim prohibetur patri, quominus ipse in filium maledicta in ultimo elogio objiciat, licet hoc aliis interdictum sit. Cujac., *Comment. in tit. ff. De liber. et posthum. hæred.*, ad leg. *Quid sit* 1, et l. *Nominatim.*, circa med. Sed quod non licet parentibus contra filios, nec filiis contra parentes permissum est. Hinc si quis filius erga parentes non modo pietatis et obsequii neglexerit officia, sed aliquid contra pietatem commiserit, juxta naturam commissi varie coercetur. Si parentes maledicos appellet, militia indignus reputatur ex l. 1, § ult. ff. *De obseq. parent. et patron. præstan.* Quod si eosdem contumeliis afficiat, vel impias in eos inferat manus, arbitrio præfecti urbis punitur, quin excusetur, etiamsi miles sit l. 1, in princ., et § penult. ff. eod. l. *Si filius*, 3, l. *Congruentius* 4, cod. *De patria potestat.*; Anton. Matthæus, *De crimin.*, lib. XLVIII, lib. VI, cap. 2, nu. 16; Leeuwen, *Cons. for.*, part. I, lib. V, cap. 21, num. 14., in Voet., in *Pandect.*, lib. XXXVII, tit. 15 in fin. Etenim parentes omni genere pietatis, et obsequii a nobis colendi sunt, non modo quousque vivunt, sed etiamsi mortui sint, ut quædam Solonis lex statuit, « ut mortuis nullus impune malediceret, » et ita tenet Cujac., *Comment. in cod.*, lib. VI, tit. 6, *De obseq. patron. præstan.*, in fin.

(53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob carcerationem clerici factam per ejus parentes. Sacra congregatio Immunitatis, in *una Civitatis Ducalis*, 19 Februar. 1695, lib. II *Decret. Vallem.*, pag. 171.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(54. De jure occidendi, vendendi, tum exponendi liberos secundum jus civile Romanorum, vide contraria inter se scripta

PAROCHIA, PAROCHIALIS, PAROCHIANUS.

SUMMARIUM.

1. Parochia sumitur dupliciter, scilicet stricte, seu proprie, et large, seu improprie. — 2. Parochia

Noodt in libro singulari *Julius Paulus*, sive *De partus expositione et nece apud veteres*; Bynckerhoek in opusculo, *De jure occidendi, vendendi et exponendi liberos apud veteres Romanos*; tum ejusdem Noodt in amica responsione ad difficultates *Julii Pauli*, sive libri *De partus expositione et nece*, nuper motas a viro amplissimo Cornelio Bynkerhoek.

(55. Hoc ipsum argumentum illustravit etiam, et quidem accommodate tum ad theoriam, tum ad praxim A. Caranza, *De partu*, cap. 4 per tot, ubi de moribus modisque exponendi, de conditionibus expositorum, de penis exponentium, de cura in expositos adhibenda, de sumptuum in eosdem erogatorum causa, et repetitione, et demum de sanguinolentis tractat. Consule eum ubi res postulat.

* (56. Post tam anxie demandatam parentibus curam et sollicitudinem in alendis et educandis filiis, iisdem parentibus, qui hanc curam et sollicitudinem adhibuissent, jura nostra constituerunt præmia. Statutum quippe fuit, ut parentes filiis succederent satis reputando unicum etiam filium a parentibus usque ad pubertatem fuisse educatum. Quinimo licet nullos suscepissent filios, tamen impetrato jure liberorum, tot scilicet liberorum, quot sufficere capacitati assis, tamen illis jus liberorum inde sublatum fuit. Cujac., *Paratit. in cod.*, lib. VIII; Corvin., *ibid.*, tit. 58. Hinc parentes olim apud acta præstebantur natos. Cujac., *Comment. in cod.*, lib. IV, tit. 21, *De fide instrument.*, in princ.

(57. Hic dubitari posset, an parentes, qui in bonis allodialibus succedunt liberis, succedant etiam in eorumdem feudis. In libris sane feudalibus nihil de hoc constitutum legitur, ideoque sicuti semper, deficiente jure particulari, ad jus commune et regulas generales confugimus, ita successionem feudalem a jure communi metientes, eandem quoque concedere parentibus debere videremur, nisi tamen obstat consuetudo excludens parentes a successione in feudis filiorum, quæ cæterum fere utrobique viget. Ita tenent Marta, *De succes. regul.*, part. II, quæst. artic. 1, n. 18, et seq.; in *Comment. de feud.*, lib. II, in princ., tit. 1, *In digres. de feudis*, lib. XXXVIII, n. 57, ubi ponit etiam alios casus, in quibus pater succedere potest filio in feudis, ut si feudum refutatum sit a patre; item si filius contemplatione patris acquisiverit feudum. Zues., *De feud.*, cap. 10, num. 38; Schraderus, *De feudis*, part. VII, cap. 6, num. 3, 4 et 5; Vultejus, *De feudis*, lib. I, cap. 9, num. 207; Gudelin., *De feudis*, part. III, cap. num. 3*.

chia large, et improprie sumpta quæ sit? — 5. Parochia stricte et proprie sumpta quæ sit? — 4. Parochia unde dicta? — 5. Parochia vo-

(2) E. R. Etsi parentes materialiter filiis maledicant, possunt peccare mortaliter ratione scandali, seu mali exempli et pravi habitus.